משנה · אחרונים · לחם שמים · סדר קדשים

# לחם שמים על משנה בכורות

רבי יעקב ב"ר צבי [היעב"ץ] עמדין

**ספריית אור ברסלב** · or-breslev.co.il

# לחם שמים על משנה בכורות

רבי יעקב ב"ר צבי [היעב"ץ] עמדין

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/לחם-שמים-על-משנה-בכורות/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

# תוכן העניינים


**פרק א** ..... 4
משנה ב ..... 4
משנה ג ..... 4
משנה ה ..... 4
**פרק ב** ..... 4
משנה ד ..... 4
משנה ו ..... 4
**פרק ג** ..... 5
משנה א ..... 5
משנה ג ..... 5
**פרק ד** ..... 5
משנה ד ..... 5
משנה ו ..... 5
משנה ז ..... 9
משנה ט ..... 9
**פרק ה** ..... 9
משנה ב ..... 9
משנה ג ..... 9
משנה ד ..... 10
משנה ה ..... 10
משנה ו ..... 10
**פרק ו** ..... 11
משנה א ..... 11
משנה ב ..... 12
משנה ד ..... 12
משנה ה ..... 12
משנה ו ..... 12
משנה י ..... 12
משנה יא ..... 12
משנה יב ..... 12
**פרק ז** ..... 13
משנה ב ..... 13
משנה ג ..... 13
משנה ד ..... 13
משנה ה ..... 13
משנה ו ..... 14
משנה ז ..... 14
**פרק ח** ..... 14
משנה א ..... 14
משנה ב ..... 15
משנה ג ..... 15
משנה ד ..... 15
משנה ו ..... 16
משנה ח ..... 16
משנה ט ..... 16
משנה י ..... 16
**פרק ט** ..... 16
משנה א ..... 16
משנה ב ..... 16
משנה ג ..... 16
משנה ד ..... 17
משנה ה ..... 17
משנה ז ..... 17

# פרק א

## משנה ב

**שהיוצא כו'**. מ"ש רע"ב וחלב האדם מותר. כשפורש אבל לא פירש אסור מדרבנן. **כתב** הרא"ש דטעמא משום דאתי לאחלופי בבהמה טמאה. כיון דאין דרך לאכול בשר אדם. **ר"ל** מן החי. ומן המת אסור גם בהנאה. **וטפי** הוה ליה. למימר דאתי לאחלופי בחלב בהמה טמאה.

## משנה ג

**מפריש טלה אחד לעצמו** צ"ע מ"ט לא אמרינן הכא נמי. אם בא לצאת ידי שמים חייב. כי ההיא דאיני יודע אם הלויתני שלהי קמא.

**וי"ל** שאני התם. דספק הבא בידי אדם הוא. שהרי נפל לו ספק בדעתו שמא ארע שהלוהו ושכח. מכלל שיש מקום לדבר. שיפול בו הספק. לכן לבו נוקפו משא"כ כאן הוי ספק הבא בידי שמים. ואין לבו נוקפו כלל.

## משנה ה

**בחיה** צבי ואיל. בקמץ היו"ד כו'. אבל איל שהוא מין בהמה. כולם היו"ד חרוק"ה. אם לא באס"ף תי"ט. **טעות** כי לא תקמ"ץ בו היו"ד לעולם. אלא האל"ף שלו נקמצת באס"ף. **ולא בכוי** ש"מ דאיכא כוי בדקה כמו בגסה. דאי לאו הכי צריכא למימר. וכ"מ מדר"א שהוא ספק (והיינו הנולד מצבי הבא על התישה. או מתיש הבא על הצביה) כדאמרינן לענין או"ב.

# פרק ב

## משנה ד

**פסק רע"ב** אין הלכה כרשב"ג. **צ"ע** מ"ט.

## משנה ו

**וחכ"א אי אפשר** קשיא לי. נהי דכה"ג לא אפשר לצמצם. מיהא אי איתא לדתני ההוא סבא (מנחות דלד"א) האיכא לאשכוחי בשני ראשין כאחת. ואיתא לדר"י הגלילי. ואמאי לא אשתמיט תנא לאשמועינן. **שמא** זהו שהביאו לר"מ ז"ל להשמיט דין בכור שיש לו שני ראשין לענין פדיון. כמ"ש במקומו בס"ד. ועיין ברכות הורי.

## פרק ג

### משנה א
**בנות שלש ודאי לכהן** עשי"ע (ספ"א).

### משנה ג
**ותולש השער** עמ"ש בס"ד בהשמטת לחם שמים ח"א פ"ד דפאה. **וכתב** תי"ט ז"ל. ואיכא למידק אמאי תנן שער. דהא בצאן צמר מקרי.
**לזה** אני אומר. לא של כל צאן קרוי צמר. כי של עזים נמי לא צמר הוא. אלא נוצה של עזים מקרי. וגם שער הוא. כמו דפרה ושור. אבל הא דקתני בזכר של רחלים. ושערו. היינו משום שאינו נגזז (לפי שבכור היה) ושערו. מגודל וארוך. לפיכך הוא מדולדל. הילכך קרי ליה שפיר שער.

## פרק ד

### משנה ד
**פטור אתה** פירש"י וזה שהאכילה לכלבים איהו דאפסיד אנפשיה. **עיין** חי"ג בס"ד.
**שאתה מומחה** מ"ש רע"ב ברפ"ג דסנהדרין דאפילו נשא ונתן ביד פטור. **נ"ל** טעמא משום קנסא. שהיה לו ללמוד. שכל ישראל חייבין לידע המשניות. שהן פירוש התורה.

### משנה ו
**הנוטל שכר לדון כו'** דכתיב ראה למדתי אתכם מה אני בחנם כו'. **פשוט** שהוא הדין לכל הוראות של תורה שאין רשאי להורות בשכר. דזיל בתר טעמא. **ורבותא** נקט תנא לדון. אע"ג דאית ביה דררא דממונא. ס"ד כיון דנהנה בע"ד מדבר שבממון. מהני נמי להדיין בשכר טרחיה. קמ"ל. וק"ו לשאר הוראה דאיסורא והתרא.
**ועתי"ט** ובתורת שוחד אפי' לזכות את הזכאי כו'.
**יותר** מזה אמרו. אפילו שקיל מתרווייהו. אסיר אם אינו שכר בטלה דמוכח ז"ל רע"ב וברבני אשכנז ראיתי שערוריה שלא יבוש הרב לטול עשרה זהובים כדי להיות חצי שעה על כתיבת ונתינת גט אחד. והעדים החותמים על הגט שני זהובים כו'. ואין זה הרב בעיני אלא גזלן ואנס. לפי שהוא יודע שאין נותנין גט בעירו שלא ברשותו. ונותן הגט בע"כ צריך שיתן לו כל חפצו. וחושש אני לגט שהוא פסול דהא תנן הנוטל שכר לדון כו' עכ"ל. **הרבה** לענות על רב. ולא ידענא למאי ניחוש לה (אם אמנם מ"ש בשם רמ"א שלא אמר כלום כו'. ואינו אלא למוד בעלמא. **זה** אינו מספיק לייפות כחא דהתרא. כי מה בכך שהוא למוד. הלא הלמוד בשכר כל עקרו אסור הוא. דהכי ילפינן מקרא אשר

למדתי כו'. לכן עדיין צריכין אנו למודעי. ובמ"ש בס"ד מבואר היטב) האי לאו דינא הוא. וכי היכן מצינו בתורה שבכתב או שבע"פ שמוטל על הרב ומורה. לסדר נתינת גטין. והלא מדינא דמתני' האיש כותב את גטו. ויכול לגרש את אשתו בינו לבינה. בפני עדים שירצה (ואפילו עדים לא כתיבי באורייתא. דלא איברו סהדי אלא לשיקרא). ואינה אלא תקנת חכמים מפני תקון העולם כדי שלא יקלקלנה. ואין כתיבת ונתינת גט בכלל דינים לגמרי. **אלא** אם ארעו ספקות בדיני גטין. והוצרכו לשאול את פי החכם. בזה ודאי נראה פשוט. שחייב לפסוק הדין ולהורות בחנם. בלי שום שכר. כדרך שאמרו בדיני ממונות ובהוראות איסורים כדלעיל. **וכן** לדון בין איש לאשתו. אם צריך להוציאה בגט. או לקיימה (וכן הדבר בהוראת קדושין. עגונות וזקוקות). ודיני נדה וכתמים משפט אחד להם. שמחויב המורה הבקי לדון להורות ולפסוק על פי התורה בלי שום שכר כסף עובר. אע"פ שיצטרך להאריך העיון כפי עומק הענין.

**משא"כ** להתעכב בסדורו של גט כתיבתו ונתינתו. אין זה כלל מעסקי החכם (ולדבריו. גם הסופר יהא אסור לטול שכר כתיבה) רק מנהג הוא שנהגו בדורות אחרונים. למנוע נתינת גט אם לא ע"פ חכם העיר ובפומבי. מפני חומר הענין שארז"ל כל מי שאינו יודע בטיב גטין וקדושין אל יהא לו עסק עמהן. שיכול להרבות ממזרים בישראל לפיכך נהגו ישראל קדושים לתת הגט בפני הרב המורה דווקא. כדי להשמר מן המכשול. גם שאם יארעו בו ספיקות ועכובים. כשיצטרך הדבר לישאל שיהא החכם מזומן שם להודיעם איך להתנהג. שלא יתקלקל הגט ויבוא לידי שיהוי ועיכוב ודחוי ועיגון. ביחוד בדורות אחרונים שהוסיפו חומרות הרבה בנתינת ויצטרך להתעכב בסדור נתינת הגט כמה שעות. אין מן הדין והחיוב שיטריח עצמו הרב בעסק זה. שלא הטילה עליו תורה כלל. ובדין הוא שיטול שכרו משלם. שמתעכב בו לפעמים זמן רב ובטורח גדול. ובימי חכמי התלמוד מצאנו שהיו ממנין חכם מיוחד לסדר גטין. כדאמרינן רב אחי הוה ממונה אגטי. שהיה מסודר לדבר זה בלבד. מהטעם הנ"ל. ולא היו מטילין עסק זה אפילו על חכם הממונה בעיר לדון ולהורות. כי אין זה מדבריו המוטלין עליו. (על זו וודאי ידוו כל הדוים. שידעתי גם בילדותי (לפני דורי זה בזקנותי. פשיטא לא אכשור דרי. עכשיו זוהי כל חכמתם וחריצותם) מרבני אשכנז זקנים. גם שהיו חסידים יושבים בתענית מדי יום ביום. ודבר זה היה להם כחיוב. לטול שכר על עיונם בהוראת שאלת נשים ואפילו שהיו עשירים. שרי להו מרייהו. כבר ראיתי מי מהם בספר שו"ת שחיבר. שהפציר מאד לחתור דרך התר לאשה מוצאת דם כל פעם בבדיקה. הלך אחר שיחה נאה. כל המקל לו מגיד לו. ודחה בקנה רצוץ דברי האוסר. גם אל דבר חכם רופא ישראל לא שמע להחמיר.

ונרגש כי רק נטיית דעתו אחר השכר עשתה זאת. כפי שהגידו לי אחרים. גם שמעתיו מפי חתנו. ואין צ"ל מן אותם הממלאים כרסם בתענוגות ב"א. ונטרפה דעתם בי"ש ומ"ד. שמלא מוחם. והיה יין וחליל משתיהם. וכחגים ינקופו כל ימיהם. וכל העולם דומה כמישור בעיניהם. בשכרם שאוכלים תדיר בעוה"ז מפרי פי מעשה הודאותיהם. כענין אותו המאורע שבקד"ח. אטו בשופטני עסקינן. אלה ודאי אין דיניהם דין. וכל מעשיהם בטלים וכלים בעשן מאליהם. ועשי"ע ואג"ב דפו"ח גם בהשמטה) עליהם צוח הנביא כהניה במחיר יורו. (אע"ג דאמרינן האי צ"מ כל מילי דמתא עליה רמיין) כנ"ז. וכי תעלה על דעתך שלא נטל שכר על מינויו זה. ולפ"ד הרע"ב אם היה נוטל שכר על זאת. גט שסדר בטל הוא ח"ו. ישתקע הדבר. **הרי** אמרו אפילו בדין ועדות. אם היה זקן ומתבטל ממלאכתו. נותן לו שכר בטלתו. **איברא** בהא משמע דשפיר קאמר. שלא יעשה הרב עצמו כמוכס העומד מאליו. ושאין לו קצבה. אלא צריך להשוות בו המדה (וכענין ששנינו באילא. שהתירו לו חכמים ליטול ארבע איסרות בדקה וששה בגסה. אע"ג דלא דמי. התם איכא חשדא. הכא ליכא חשדא. ונפיש בטירחא טובא) לעשות לו שכר דבר קצוב ע"פ טובי העיר. כדי להתרחק מן הכיעור. וכדרך מנהג קהלות שבישראל. להעמיד שכר קצוב לרב. בעד סידור קידושין. מאי שנא הא מהא. ולא עלה ע"ד אדם שיהא נקרא גזלן בשביל כך. ואע"פ שאין בו צורך כל כך לרב ומורה. ולא טורח. ובע"כ הוא דיהיב. עאכ"ו בסדור גט. דמדעתיה יהיב ליה אגר טרחיה. מיראת העונש הגדול. שיוכל לבוא לנותן הגט. בלי השגחת הרב. שאין כאן בית מיחוש משום דרא דממונא. ודאיסורא. ושרי ליה מריה לרע"ב שהפריז על המדה. להוציא לעז על גטין הראשונים דסדרו קמאי וקמאי דקמיה נגרי בני נגרא. ושקלי אגרא ופגרא. ולית דחש לה. אע"פ שהמונע ומוותר על שכר טרחתו. כמו שהיה נוהג אמ"ה זצ"ל. בודאי שכרו אתו. ועליו תבוא ברכת טוב. וברוך שהצילני מזה. מ"מ לא נמנעתי מללמד זכות בדבר אמת. כל זה ברור בעזה"י. **אך** מ"ש תי"ט בשם מהרמ"א לדחות דברי הרע"ב. משום דסדור הגט אינו אלא למוד בעלמא. אין זה מספיק כלל. כי מה בכך שהוא למוד. הלא הלמוד כל עצמו. הוא שאסור בשכר. כדילפינן ראה למדתי אתכם. על כן אין זה בנותן טעם. **אכן** מ"ש בעזה"י מתוקן יפה. דשאני למוד תורה. מטורח ובעול במעשה בדבר הרשות. **הא** למה זה דומה. למי שצריך למעקה לתפלין למזוזה לסוכה ודומיהם. האם יצטרך ללכת ולהראות המעשה בפועל. ולהטריח עצמו בכך. ולעמוד עליהן עד שיצא כלי ובנין למעשהו. וכן הענין בכתיבת ס"ת תפלין ומזוזות. מי יאמר להטיל שחובה על החכם והרב המורה. שילך ויעמוד על הסופרים. וישגיח עליהן שיהו נעשין כהלכתן. וכן אתה אומר בכל המצות

המעשיות בכלל. שיש בהן טורח פעולה ויגיעה. שאין זה מוטל על הלומד תורה ומורה החכמה בלבד והידיעה (עם שבודאי צריך שיהא עינו ולבו על זה וכל כיוצא בו. לחוש לתקנת הצבור. שיזכו בתורה ובמצות. ושיהיו נשמרים מכל מכשול ושלא יצא דבר שאינו מתוקן מת"י העוסקים במלאכת שמים. ע"י חקירה ודרישה. אם עושים באמונה. זה ודאי מוטל עליו. ואמרינן (ערובין [מו"ק ו' ע"א]) ש"מ צ"מ במתא כל מיני דמתא עליה רמיין. אבל אינו מחויב לבטל מלמודו ללכת אצל העוסקים להספיק צרכי וכלי תשמישי המצ' לרבים ללמדם האומנות. אם לא לתלמידים היושבים לפניו ועוסקים באותן הלכות. אז ודאי הוא צריך ללמדם גם אופן עשיית תשמישי מצות וכל השייך להם ג"כ. בלי מחיר כסף).

**אולם** בעד כתיבת השו"ת רשאי לטול כדי הוצאה הצריכה לתת לסופר להעתיק (שאין המורה מחויב להוציא על זה מכיסו כלום. רק על טרחתו בלבד אינו רשאי לקחת מאומה בשכרו. אלא לא ירויח ולא יפסיד). שגם בימי חכמי התלמוד היה קצוב שכר כתיבת פס"ד בזוז (כסף מדינה) כדאיתא בבתרא (דקנ"ה) שטרא דמר בזוזא. זה היה שכרו של סופר הב"ד. ואם מרבים שכר לסופריהם וחזניהם ושמשים נענשים. כמ"ש בבני שמואל (פב"ב דנה"א) **כללא** דמילתא. סדר כתיבת הגט ונתינתו בפועל. וכן נתינת קדושין. אין בזה שייכות לדין ולמוד. ומותר לקבל עליהן שכר כמה דבעי. רק שיהא מרצון הנותן. או ע"פ מנהג בני העיר. **אמנם** להורות בשאלות וספקות הנולדות בין בדיני קדושין בין בדיני גטין כתובות חליצות והדומה להם. הכל חייב המורה ללמוד בחנם. ואסור לטול עליהן שכר כל שהוא. בין קצוב בין שאינו קצוב. במקומו ושלא במקומו. בזה אין ספק. אלא שבעו"ה נתקלקלו הדורות. משרבו בעלי הנאה. נתעוותו הדינין ונתקלקלו המעשים ואין נוח בעולם.

**ועדיין** נשאר לבאר. מה טיבו של היתר שכר עדי גט. דלכאורה בהא שפיר קאמר רע"ב. ומ"ש האחרונים להתנצל בזה. אינו מתקבל בדעת הישר. **איברא** לכי מעיינת בה. משכחת דמשום שכר עדות נמי ליכא קפידא בגט. מידי הוא טעמא. דהנוטל שכר להעיד עדותו בטלה. אלא משום חשדא. משא"כ האידנא בסתם גט הניתן בפומבי דלא שייך למחשדינהו כלל. אנן וכ"ע סהדי. ולא אצטריכו הני. אלא ליחודי ולאזמוני להו. ומה טעם לא יטלו שכר בטולם. במקום שאין חשד ופקפוק לעז של שקר כל עיקר. **הא** ודאי שבקה למתניתין דמוקמא נפשה. בעדות דבר שבצינעא כה"ג דווקא הוא דאסור לקבל שכר. **ואם** ידענו שנטל שכר להעיד. ואין אנו יודעין באמתת הדבר. דהיינו שיש מקום לספק בעדות זו הנחשדת. אז היא לבטלה. **משא"כ** בגט הנסדר וניתן בפרהסיא.

שאין שייכות לחשד. וזה דבר ברור בטעמו ועד לעצמו. ובזה א"צ לדחוק כלל. ולית בה חששא.

**גם** אין דומה הנוטל שכר להעיד מה שיודע כבר ואינו נוטל שכרו רק בשביל העדתו בלבד. זהו שאסרו. משא"כ במקבלין שכר הליכה שהוזמנו לבוא לראות. ולידע. למען יוכלו להעיד כשיצטרכו לעדותן. שזה אינו נוטל שכר עדות. אך שכר טרחא שהולך ומתבטל. כדי לראות אמתת הענין.

**ואמנם** לענין מ"ש הר"מ בפ"ג מהל' ת"ת. ובס"ד המשנה פ"ד דאבות. עמ"ש בס"ד שם בעז אבות. באורך וברוחב. **אבל** האחרונים שהשיגו עליו. ערבבו שני ענינים נפרדים. רחוקים זה מזה מאד. לא יקבלו השואה.

**מקלה** מלשון אשר קלם מלך בבל באש.

### משנה ז

**עורות של נקבה** ות"ק סבר דילמא חתיך כו' וכי משיילי ליה מה חתוך זה. לפי שהחתוך ניכר שאינו דומה. **ונ"ל** דה"פ. דכי שיילי ליה. הא לא דמי חתוך זה למקום נקבות. הוא משיב עכברים אכלוה למקום הנקבות. ומפני שהיה מאוס בכך. חתכתי מקום אכילת עכברים. לפיכך אינו דומה. ואידך סבר. אפ"ה מידע ידיע וק"ל.

**וצואי** נקטיה לרבותא. אע"ג דהוה ליה טירחא.

**ולא** מיבעיא צמר שמכבנין אותו למילת. שלא היה צואי מעולם. והיינו דלא קאמר מצואי. כדי לרמוז על שני מיני צמר בלשון קצרה.

**גם** יש במשמעו. והיה צואי בשכבר. ועכשיו נתלבן. כמו שנמצאים רבים דוגמתו במקרא. כוי"ו דוירד מעשות החטאת. קצפת ונחטא. וירום תולעים ויבאש. וכן ומצאון ווי"ן נוספים. כמו ואיה וענה והדומים.

### משנה ט

**רש"א כו'**. כרע"ב והלכה כר"ש. **הכי** מוכח בגמרא בעובדא דההוא טבחא.

## פרק ה

### משנה ב

**ב"ה מתירין** עמ"ש שלהי פרקין בס"ד.

### משנה ג

**הצורם** עיין מטפחת (ח"ב סכ"ד).

## משנה ד

**היה בכור** איל מנגח כו'. לרש"י.
**לא** אדע מדוע איל. ולא שור נגח. ושמא אורחא דמילתא היא. כי שור המועד לנגח. מסוכן הוא. ואין אדם ערב לגשת אליו לבעוט בו. גם קשה לעשות בו מום בבעיטה.
**רמ"א החשוד ע"ד** כו'. צריך לדעת ולזכור דכל חשוד דהכא. דאפניגו ביה אי מהימן לגבי אחריני. **היינו** דווקא שאינו חשוד רק על הנאת עצמו. דאע"ג דחטא. ישראל הוא. ואיכא למימר אע"ג דחשיד גבי דידיה לא חשיד להכשיל לאחרים. שאין אדם חוטא ולא לו. ומאן דפליג סבר כיון דנחשד על הדבר. והוא דבר קל בעיניו ומזלזל בו. תו לא מהימן עליה לגמרי. ושייך ביה חשדא אפילו לגבי אחריני. **אבל** במומר להכעיס. אף רק לדבר אחד. ודאי לכ"ע לא מהימנינן ליה ביה. וכדקיי"ל דכוותה גבי שחיטה. ודבר פשוט הוא. דלאו ברשיעי עסקינן הכא. אלא במאי דמורי ביה היתרא. דוק ותשכח. ולא תטעה ותשכח.

## משנה ה

**לא ישחוט אלא ע"פ מומחה** נראה דר"י נמוקו עמו. בהא נמי. טעמא רבה אית בה. משום דאי שרית להו. אתו למשרי נמי מומין שאינן מובהקין.

## משנה ו

**מכרוהו** אבשר קאי. והגהה שבתי"ט מוטעת. הוא בינה דייק. ולא דק.
**מכרוהו לנכרים** כרע"ב. וגבי בכור לא תני מכרוהו לנכרים. דבכור תמים אסור בהנאה.
**משו"ה** לא מיתני ליה ישלמו לו דמי טרפה בזול. כיון דהנאתו אסורה. הרי הם כאילו לא קבלו מאומה בעד הבשר שמכרו ממנו. ולא סגי דלא מהדר כל הדמים שלקח במכירה.
**וכתי"ט** ואני תמה. שאע"פ שאסור בהנאה. אינו תופס דמיו כו'.
**ואני** אומר לו יהי כדבריו. שאין הדמים שקבלו אסורים בהנאה. מ"מ אין אלו דמי המקח. אלא כמתנה חשובים. וכהפקעת מלוה דנכרי דשריא. איך שיהא. הנך זוזי לאו דמי בשר הבכור נינהו. אלא מציאה הן. הילכך מיבעי ליה ודאי לאהדורי ללוקחים. דמי זבינא כוליה. על כל פנים. כך נ"ל. **משו"ה** לא תני ליה גבי בכור. כדפרישית אליבא דרע"ב. וא"צ לדחקו של תי"ט.
**וראיתי** בקרמ"ז. שהשיב על דתי"ט וז"ל. לק"מ. דאע"ג דאינו תופס דמיו. מ"מ לכתחלה אסור למכרו. ולא נחשדו ישראל על כך. ע"כ. **ולא** ידע מאי קאמר. דהא במכרו עסקינן. דכוותה בבכור הלוקחים שמכרוהו לגוים. בחזקת בעל מום מוכרים אותו. ולא עבדי

איסורא. אמאי לא תנייה. אם לא כדתי"ט. שנהגו בו סלסול. או כדאמינא בס"ד. **ורמ"ז** לא ידע בשותא דמפרשים הכא. כד ניים ושכיב אמרה להך מילתא.

**ועדיין** צריך לבאר. דמכל מקום גם מ"ש תי"ט. לפי שישראל קדושים. ומחבבים דבר שהיה עליו קדושה. שלא להאכילו לנכרי ולכלב.

**לא** דייק. שאי אפשר לומר כך בהחלט. דהא תנן ב"ה מתירין. לכתחלה הוא ודאי.

**הא** אין לך לומר אלא כלשון הזה. דווקא להמנות נכרי עם ישראל לטפלו עמו. הוא דשרו ב"ה. מיהא למכרו לגוי. לא שרו אליבא דכ"ע. **ותדע** דהא בהדיא תנן חוץ מן הבכור כו' שאינו נמכר באטליז ולא נשקל בליטרא. הא קמן דאפילו למזבן לישראל לא מזלזלינן ביה כולי האי. ובן נח מדקדק אפילו על פחות מש"פ. סתמיה מקפיד על המשקל ואזיל שקיל בליטרא. ואפילו לא תקיל ליה. הרי זה ודאי חשוב כמוכרו באטליז. דמאי שנא. וזלזול גדול הוא זה. יותר ממוכרו לישראל באטליז. **לכך** נראה בעיני שזה שחשב התי"ט שחדש דבר מדעתו. אינו סלסול רצוני וחפצי בלבד. ומשום מילתא דלא שכיחא. גרידא. אלא דינא דמתני' הוא. דכה"ג ודאי זלזול גמור הוא דהוי.

**ישלמו לו דמי הטרפה** שהיא נמכרת בזול. כלומר שכן דרך טרפה שנמכרת בזול. והא ודאי שאם מכרוהו ביוקר. שמחשבין כפי הדמים שקבלו. עכ"ל תי"ט. **ואף** שהוא אצלו ז"ל ודאי לא ברירא לי כולי האי אע"ג דלכאורה הכי הוא. כי היאך הלה עושה סחורה בפרתו של חברו. **מ"מ** יש לומר. כיון דקנסוהו רבנן. ואפקרוהו אפילו לקרן הנאכל. השתא נמי דהדר ליה קרנא. מיהא טפי לא בעו לשלומי ליה. וזכו הלוקחים בשבח וריוח. כיון דעבד איסורא וחשב להכשילם. **ותו** הא דינא נמי הוא. מידי דהוה אמוכר יפות ונמצאו רעות. דלוקח יכול לחזור. לא מוכר (עמ"ש בס"ד שם).

**א"כ** תמה על עצמך. מצינו חוטא נשכר. אלא הכא נמי המקח קיים. קנו ומחזיר אונאה. וכי זבני. דידהו זבני. וברשותייהו אייקור. ואין לו אלא דמי טרפה. כן נראה יותר (עמש"ל גדולה מזו) ומתניתין נמי דיקא. מדלא מפליג בדידה.

## פרק ו

### משנה א

**הסחוס** ע"ל תי"ט בדל אוזן מתורגם חסחוס. **א"כ** הה"א שרשית. כמדומה ר"ל. לפי שאותיות הגרון מתחלפות. או רוצה. שתהא הגרסא כאן במשנה ג"כ חסחוס. בחי"ת כפילה בתיבה. **ושניהם** לא יתכנו (אף אם ודאי נמצא בתלמוד לרוב). ה"א וחי"ת מתחלפין. לא שייך כאן גם בלתי ה"א הידיעה יש כאן זרות כפול. **וא"צ** לומר כן. כי

אות הכפל נופלת (בין בראשית תיבה. בין באמצע תיבה) פעמים רבות. וסובלת חסרונה והשמטתה בעברית וארמית. בין במקרא. בין במשנה וגמרא. דוק ותשכח טובא.

## משנה ב

**שחור ונכנס בלבן** הכי גרסינן. ולא גרסינן ב"פ בשחור.

## משנה ד

**חוטמו שנפגם כו'**. אבל נקבה מחיצה החולקת את החוטם. אינו מום. **תדע** שהרי נוקבין אותה לנוי. לתלות בו נזמי האף.

**שפתו כו'**. כלומר חודה החיצון. **נראה** היינו מקום שכלה האודם. ומתחיל העור.

## משנה ה

**נפגם הזובן** אבל ניטל לא. וא"ת. שהרי בטרפות אתה מוצא כן. בניטל הטחול. תי"ט. **לא** דק. התם לא הדר חלים טחול. אלא אע"פ שנטול הוא. ואינו חוזר לעולם. חיה היא הבהמה (ואפי' האדם בלי טחול. חי) וכאן דבר אחר הוא. צריך שיהא לה זובן. מידי הוא טעמא. אלא משום דהדר בריא. הילכך לא דמי לגמרי.

**במוקדשין** לאפוקי בכור דקדיש מאליו (גם לא נכלל במוקדשין אלא נקבות. כמש"ל (זבחים ספ"ג) אע"ג דמצוה נמי להקדישו בפה. משא"כ בנקבה. לא משכחת לה. אלא מוקדשת בפה דווקא.

## משנה ו

**א"ל אלא ביצה אחת** עמ"ש בס"ד בספר אגרת בקורת.

## משנה י

**יבלת** אפילו היא בלובן כו'. **לשון** רע"ב. לקוח מפיר"מ. **ותמיהא** דלא אתי כמסקנא דסוגיא דגמרא. ותי"ט לא חלי ולא מרגיש.

## משנה יא

**שאינו מגיע לערקוב** נראה שהעי"ן תחת האל"ף שבארכובה. אותיות הגרון מתחלפות. אלא לפי שיש בארכובה פרקים. לפיכך יחדו לזה שבאמצע הירך (כדמפרש ואזיל) משקל שם בפ"ע. מ"מ נגזר הוא ממנה. לפי שהוא חלק ידוע שבה.

## משנה יב

**ובעל יבלת**. פרע"ב בלובן שבעין ואין בה שער. **וליתא** אליבא דסוגיא דגמרא. כמש"ל מ"י.

**וזקן** עמ"ש בס"ד ליישב תמיהת התו' זבחים (דנ"ט סוף ע"ב) שנדחקו בחנם יע"ש.

**ושנעבדה בו עברה**. דת"ר כו' והרע"ב לא דקדק בלשונו. שמתחלה כתב שרבע את האשה. ואח"כ שנרבע תי"ט. **וי"ל** דדייק שפיר. מילתא אגב אורחא קמ"ל. לא שנא רבע. ל"ש נרבע. מיפסל. **ואע"ג** דהכא בזכר עסקינן. אתיא כי הא דכתיבנא פ"ז דסנהדרין מ"ד. דחייבין גם על הבהמה בשני משכבות. וה"ה ברובע זכר דבהמה. דחייב. ונפסל לקרבן.

## פרק ז

### משנה ב

**ואם יש לו כשר** קמ"ל אפילו אינה אלא שטה אחת בלבד כשר. ואי מרישא. הו"א אפילו יש לו הרבה. אלא שחסרה לו שטה. פסול. צריכא.

**שגביניו שוכבים** שערות גביניו ארוכים ומוטלים על עיניו. כענין רבי יוחנן כדאיתא בגמרא שלהי קמא (גבי עובדא דר"כ) ואיהו מחמת זקנה הוא דהוה ליה הכי. **וזקן** גרידא. אע"ג דלא הוי בעל מום. אבל אם נולד בו כזה מחמת זקנה. נראה דהוי מום גמור. ואפילו בשנמצאו כך בבחור בעל מום הוא. ואע"פ שיכול לספר אותם. ולקחת מהם מה שהוא יותר מהראוי להם. משמע דמ"מ לא נקרא מום עובר בכך. הכי מוכח קצת סתמא דמתני'. מדלא מפלגא. ועדיין צ"ע בחבור הר"מ. שמא אם יוכל להסתפר ולחזור מראית עיניו גם זהו פסול החוזר להכשרו. ולא פסול אלא כל זמן ששוכבים ור"י שאני דאזקין ליה טובא. וקשיא ליה. תספורת כה"ג.

### משנה ג

**זוגדס** בתלמודא גריס זוגדם. **והוא** נוטריקון. שתי מלות. ר"ל זוג דומה ושוה. ע"פ רע"ב המכוון ע"ד סגי נהור. וק"ל. **ולפי** גרסת הספר בסמ"ך. יל"פ מורכב מלשון ארמי ולטיני ר"ל זוג דוס זוג. ידוע בלשון חכמים. מורה על דבר כפול. ודוס. הוא שלים בלע"ז. ר"ל זוג בלתי מתאחד. אבל הוא בעל זוג משונה. חלוק לשנים נפרדים.

### משנה ד

**שאזניו קטנות** אבל גדולות לא קתני. **ובפ"ג** דלעיל (גבי בהמה. וכולן פוסלין באדם) תנינן נמי אזנו אחת קטנה ואחת גדולה. ואילו גדולות. לא שמעינן לגמרי. **וצ"ע** דהא גבי אדם. אזנים גדולות. הן מגונות. ונחשבות מום אף להדיוט. יותר מקטנות. אדרבה נוי הוא להם. והגדולות הן כשל חמור. גם לא הודיעונו שעורן של קטנות.

### משנה ה

**אלא ביצה אחת** עמ"ש בס"ד באגרת בקורת.

### משנה ו

**ואין ארכובותיו נושקות זו לזו** לפירש"י דלעיל בהעיקל. אע"פ שאינן עקומות. זו אין צריך לומר זו קתני. **איברא** יש לפרש המקיש. לא מחמת עיקום. אלא כמו המתחרד. וכענין שכתוב וארכובתיה דא לדא נקשן.

**השולט בשתי ידיו** דוק מנה. הא אטר. לכ"ע הוי מומא. **וצ"ע** אמאי לא תנייה בהדיא. ותני ושייריה לתנא דברייתא. מיהו מכללא משתמע שפיר.

**ר' פוסל** נ"מ טובא לכמה הלכתא בדאוריי' גם לענין חייב מיתה שייכא פלוגתייהו. ע"פ הבונה. והלכה כחכמים בכ"מ ועמו"ק א"ח (סכ"ז) מאי דשייך תו להך פלוגתא.

### משנה ז

**וטרפה** ויש טרפות פסולין באדם ודאי. כגון חתוכת רגל. או יתרת רגל. וכן בכל היתרים וחסרים אבר שבגלוי.

**אלא** דהנהו לאו משום טרפות מפסלי. אלא מתורת מומין שבגלוי. והכוונה כאן. על טרפה שבסתר בלבד. **אבל** כל שאר טרפות שבגלוי. נ"ל שאין נמלטין מדין מומין. דוק ותשכח. כך נ"ל מבלי עיון. ועדיין צריך בדיקה בספרים.

**עד שידיר הנאה** והוא שידיר ע"ד רבים שא"ל התרה. כ"פ רע"ב צ"ע. **ונ"ל** שבוש. דלפום מאי דמסיק. דצריך לפרש הנדר. א"צ שידור עד"ר. דלא צריכינן להכי. אלא למ"ד א"צ לפרט.

**וראיתי** שגם בפי' הר"מ כן הוא וממנו לוקח. ולא דק.

## פרק ח

### משנה א

**הבא אחר הנפלים** אחר הנפל הו"ל למימר. כדמסיים ואמר שיצא ראשו. לשון יחיד. **דילמא** קמ"ל בהכי. אפילו אירע כמה זימני. דינא הכי.

**שיצא ראשו חי** שהיו תואמים. אחד מהם לא כלו חדשיו. יצא ראשו חי. והחזירו. וקדמו אחיו ויצא **כגון** שהראשון הוציא ראשו סוף שמונה. ואחר יצא אחיו בתחלת תשעה. וכמ"ד יולדת לתשעה. **א"נ** בנשתהה הולד אחר חברו. וכדאיתא בפ' המפלת. מעשה ונשתהה שלשה חדשים (וכדתנן נמי פ"ב דכריתות).

**איברא** לא ידענא מאי דוחקיה. אמאי לא מפרש כפשוטו בלא תאומים. שאפילו אח"כ יצא כולו מת. וגם כבר הוציא ראשו חי. אעפ"כ הבא אחריו בכור לנחלה. **ושמא** משום דקבעי לאשמועינן. דאפי' לא יצא אלא ראשו חי קודם אחיו. הבא אחריו אינו בכור

לכהן. **וש"מ** אע"ג דאמרינן טפה אחת היא ונחלקה לשנים. **מ"מ** אפשר להיות האחד כפל. והשני בן קיימא. שאפילו מת השני מיד אחר שנולד. הרי הוא בכור לנחלה (וכן נוחל ומנחיל בן יומו) דחשיב שפיר בן קיימא. ואין נמשך אחר אחיו כלל. **ומכאן** תשובה למ"ש בי"ד (סי' שע"ד) בתאומים שמת אחד מהם תוך שלשים כו'.

**ולאו** ק"ו הוא. אם בבני יום אחד. אין האחד נגרר אחר חברו. בבן שלשים גמורות. לא כל שכן. ועמ"ש שם בס"ד במו"ק. ולקמן מ"ד.

**בן שמונה חי** כתבתי במגדל. פשוט שחייב בפדיון.

**והיוצא מחותך** לכאורה נראה. דהכא מיירי בבן שמונה. הוא דבראש לחוד לא סגי. כפירוש רע"ב. **אבל** בן תשעה. הא פריש לעיל. דכי יצא ראשו. פוטר. ואפילו החזירו. **ודילמא** בנחתך במעי אמו. גרע.

**עד שיפטרו** אקרא קאי. דאינו פוטר עד שיפטור רחם בישראל. **ולא** ידענא אמאי לא ידע מר. תי"ט. לפרושי. **ודנקיט** תנא לשון רבים שיפטרו. אוולדי שפחה ונכרית קאי.

**נתגיירה מעוברת כו'**. אותו ולד בכור לכהן. ולא לנחלה. דכיון דהורתו שלא בקדושה. לאו בר נחלה הוא. **ונראה** פשוט דאף הבא אחריו אינו בכור לנחלה. דהא לאו ראשית אונו הוא.

**וה"ה** דאפילו לידתו של ראשון שלא בקדושה. ועיין בגמרא.

## משנה ב

**לא לנחלה** משמע דיוצא דופן חי.

## משנה ג

**נותן חמש סלעים** אע"ג דהנולד בשני ראשין נותן עשרה סלעים לכהן. ולאפוקי מר"י הגלילי. דפרק שני משנה ב'.

**האב פטור** המע"ה. **ש"מ** בהדיא. דכי הוי ודאי בכור. חייב בפדיון. ואינו נחשב נפל. אע"פ שאחיו התאום מת בחזקת נפל. אינו גורר את אחיו החי אחריו. דלא כש"ע (י"ד סימן שע"ד) וטעות הוא שם ודאי. כמ"ש גם האחרונים ז"ל. והרי מכאן ראיה ברורה. עמש"ל ריש פרקין בס"ד.

## משנה ד

**בתוך שלשים** כלומר בתוך שלשים ויום אחד כו' תי"ט. **ולא** ראה משנה השנויה כאן להלן משנה ו'.

### משנה ו
**עד שיאמרו לו שלא נפדה** ה"ג רש"י. וקפריש דהכא לא שייך למימר עד שיביא כהן ראיה. דהא יכול לומר לו הבן. לכהן דעלמא יהביה אבא.
**לכאורה** קשיא האי לישנא כחומץ לשיניים. דמי לא עסקינן דמייתי ראיה דלא יהיב. לשום כהן בעולם. בעדים דאמרי לא זזו ידינו מתוך ידו אחר שלשים עד שמת. והא לא קאמר אלא שיביא ראיה שלא נפדה כלל. **וגם** יכולני לומר שלא יוכל לדחות לכהן לומר לכהן אחר נתן אבא. דילמא מיירי במכירי כהונה. שעשו את שאינו זוכה כזוכה. וכגבוי דמי ולכן לא יוכל לשנותו. **הילכך** מ"מ איני רואה הכרח לדחות הגרסא האחרת. כמדומה שהיא הקדומה והמוחזקת.

### משנה ח
**חייב ליתן לו ובנו אינו פדוי** עמ"ש בס"ד פ"ק דחלה.

### משנה ט
**ולא בראוי כבמוחזק** הא דקשיא לתי"ט לישנא יתירא דכבמוחזק. מיושב עם מ"ש רע"ב לאתויי כו' וק"ל.

### משנה י
**יחזיר לבני משפחה** עמ"ש בס"ד בשי"ע (ס"ג).

## פרק ט

### משנה א
**בבקר ובצאן** בזכרים ובנקבות. **ולא** אצטריך לפרושי. דבקר וצאן הכי משמע.

### משנה ב
**הירדן מפסיק** לפי מה שראיתי בדברי כותבי הארצות ימים ונהרות. אין רחבו של ירדן אלא חמשים אמה.

### משנה ג
**הלוקח או שנתן לו במתנה** בגמרא ילפינן לה. מדכתיב בכור בניך תתן לי כן תעשה לשורך לצאנך. מה בניך אינו בלקיחה ובמתנה כו'.
**תמיהא** לי טובא. למאי אצטריך להאי דוחקא יתירא. והאיכא ילפותא עדיפא. מעשר תעשר. בשני מעשרות הכתוב מדבר. אחד מעשר דגן. ואחד מעשר בהמה. דמהאי טעמא. אינו מתעשר הישן על החדש. **אי** הכי. מניה נגמר נמי פטורא דלקוח ומתנה. דמדאורייתא הני פטירי ממעשר דגן. דדרשינן זרעך ולא לקוח. ולא מיחייבי לקוח ומתנה

במעשר דגן אלא מדרבנן. ולהא ודאי לא אתי קרא למעוטי. אם כן אמאי דחיק לאשכוחי קרא אחרינא דלא שייך ביה.

## משנה ד

**כל שמתה אמו** עמ"ש בס"ד בחי' גמרא חולין (דלח"ב) ובהגהותי לסהר"מ בפ"ג מהלכות אסורי מזבח.

## משנה ה

**שלש גרנות** עמ"ש בס"ד בלח"ש ח"א רפ"ג דשקלים.

**רמ"א באחד באלול ר"ה** וחמשה לפני ר"ה וחמשה לאחר ר"ה. אין מצטרפין.

## משנה ז

**פטורים** עתי"ט ובשי"ע (סקנ"ח).

**המעושרים** גם המנויין קרויין מעושרין לעיל. דתנן שמנאם רבוצים כו' ה"א מעושרים. לפי שגם הם מקבלי פעולת העישור. וכענין תבואה המעושרת.

**מן המעושרים לתוכן** כההיא דתנן לעיל. לא סקרו בסיקרא.